

Частина IV

Розділ 31

Холодного січневого пообіддя 1866 року Скарлетт сиділа в кабінеті й писала листа тітоньці Тупі, вдесьте розлого пояснюючи, чому ані вона сама, ані Мелані, ані Ешлі не житимуть з нею в Атланті. Писала вона поспішно, бо знала, що тітонька Тупі прочитає перші рядки й одразу візьметься писати відповідь, повну скиглення: «Але ж я боюся жити сама!».

У неї змерзли руки, вона відклала перо, розтерла їх, сунула стопи глибше в шматки старої ковдри, у які закутала ноги. Підшви черевиків геть протерлися, тож вона вклала в них устілки, вирізані з килима, — вони не давали ногам торкатися підлоги, але зовсім не гріли. Того ранку Вілл поїхав у Джонсборо підкувати коня. Скарлетт похмуро подумала, що кепські ж у них справи, коли вже коней взувають, а от люди ходять майже босі, як дворові собаки.

Вона знову взялася за перо з наміром дописати листа, але відклала його, почувши Вілла біля чорного входу. Його дерев'яна нога простукотіла в холі до кабінету, і він зупинився. Скарлетт почекала, поки Вілл увійде, але його все не було, тож довелося покликати. Він увійшов — скуйовджений, вуха червоні від холоду, — і став над нею, злегка усміхаючись.

— Міс Скарлетт, скільки у вас є готівки? — запитав він.

— Що, Вілле, хочеш до мене вигідно посвататися? — сердито перепитала вона.

— Ні, мем. Просто запитую.

Скарлетт глянула на нього із цікавістю. Він наче був не збентежений, але ж ніколи стурбованого вигляду й не мав, а вона відчувала, що щось не так.

— Десять доларів золотом, — відповіла вона. — Останні гроші того янкі.

— Що ж, мем, цього не вистачить.

— На що не вистачить?

— На податки, — відповів Вілл, прокульгав до каміна, схилився й підставив червоні руки до вогню.

— На податки? — перепитала Скарлетт. — Господи, Вілле! Ми ж сплатили податки.

— Так, мем. Але кажуть, що того було мало. Я сьогодні в Джонсборо почув.

— Я не розумію, Вілле. Що ти хочеш сказати?

— Міс Скарлетт, дуже не хочеться вас турбувати, коли вам і так клопотів вистачає, та мушу вам сказати. Кажуть, треба сплатити значно більше. На Тару захмарний податок наклали — певен, найбільший у всьому окрузі.

— Але ж вони не можуть змусити нас платити ще, коли ми вже заплатили.

— Міс Скарлетт, ви в Джонсборо нечасто буваєте, і воно й добре — це нині не місце для леді. Але якби бували там частіше, знали б, що останнім часом там усім керує купка прихвоснів, республіканців і саквояжників. Вони просто з глузду звести можуть. І негрів* повно, які білій людині проходу не дають, і...

— Але до чого тут податки?

— Я до них веду, міс Скарлетт. Ці пройдисвіти чогось підняли для Тари податки так, наче ми тут тисячу тюків бавовни вирощуємо. Я про це як почув, вирішив пройтися по барах, послухати, хто про що пліткує, і дізнався, що хтось надумав купити Тару задешево з шерифського аукціону, якщо ви не заплатите. Усі добре знають, що заплатити ви не зможете. Я поки не знаю, хто так хоче собі загребти плантацію, вивідати не вийшло. Але щось так думаю, що той слабодух Гілтон, який одружився з міс Кетлін, знає, бо дуже вже гидко реготав, коли я спробував його розпитати.

Вілл опустився на софу, потер куксу. У холод вона боліла, а дерев'яний протез був погано набитий і незручний. Скарлетт дивилася на нього дикими очима. Він так спокійно говорить, коли йдеться про смертний вирок для Тари! Шерифський аукціон? А вони всі куди подінуться? І щоб Тара належала комусь чужому? Ні, це нечувано!

* Тут і далі використання подібної лексики подано відповідно до тексту оригіналу для розуміння тогочасних реалій та збереження загальної атмосфери історії. Видавництво проти расизму та іншої дискримінації.

Скарлетт так глибоко поринула в спроби зробити Тару прибутковою, що не дуже звертала увагу на те, що відбувалося в зовнішньому світі. Тепер справами в Джонсборо й Феєтвіллі опікувалися Вілл та Ешлі, а вона майже не вибиралася за межі плантації. І так само як не слухала батькові балачки про війну перед приходом цієї війни, не звертала уваги на розмови про початок Реконструкції, які після вечері вели за столом Вілл та Ешлі.

Авжеж, вона знала про прихвоснів — південців, які заради власної вигоди перекинулися до республіканців, і про саквояжників — янки, що налетіли на Південь після капітуляції, мов зграя канюків, маючи пожитків хіба на один саквояж. У Скарлетт було кілька неприємних зустрічей з Бюро звільненців, і вона чула, що деякі негри, отримавши свободу, стали поводитися зухвало. Утім, у це їй не дуже вірилося, бо вона за все життя не бачила жодного зухвалого негра.

Та було чимало всякого, про що Вілл з Ешлі домовилися з нею не говорити. За лихом війни прийшло ще більше лихо Реконструкції, і чоловіки вирішили вдома не згадувати про тривожні подробиці. А коли Скарлетт узагалі до них дослухалася, почуте влітало їй в одне вухо й вилітало з іншого.

Вона чула, як Ешлі казав, що до Півдня ставляться як до завойованої провінції, а головна політика завойовників — помста. Та для Скарлетт це нічогісінько не значило. Політика — чоловіча справа. Вона чула, як Вілл казав, що Північ нізащо не дозволить Півднові знову стати на ноги. На це подумала, що чоловіки завжди переймаються якимись дурницями. Її саму жоден янки не торкнувся, і вона й цього разу не дозволить себе зачепити. Треба тільки гарувати й припинити перейматися тим, що янки отримали владу. Зрештою, війна скінчилася.

Скарлетт не усвідомлювала, що колишні правила гри змінилися й чесна праця вже не гарантувала справедливої винагороди. Джорджія фактично перебувала у воєнному стані. Солдати янки стояли по всьому штату, усім керувало Бюро звільненців, яке встановлювало правила на власний розсуд.

Це бюро, засноване федеральним урядом, опікувалося колишніми рабами, які тепер не мали гарувати й були в повному захваті

від цього. Їх тисячами переселяли з плантацій у міста й містечка, і бюро годувало їх, поки вони не працювали й переймалися тільки тим, як би допекти колишнім господарям. Колишній Джеральдів наглядач Джонас Вілкерсон стояв на чолі місцевого бюро, а допомагав йому Гілтон, чоловік Кетлін Калверт. Ці двоє енергійно поширювали чутки про те, що південці й демократи тільки й чекають нагоди, щоб повернути рабство, і єдиний спосіб цього уникнути — захист, який надають неграм Бюро звільненців і республіканська партія.

До того ж Вілкерсон і Гілтон розповідали неграм, що вони в усьому рівні білим, і незабаром стануть можливими шлюби між білими й чорними, і маєтки їхніх колишніх господарів розподілять, тож кожен негр отримає у володіння сорок акрів землі й мула. Вони каламутили воду, розпалювали негрів оповідками про жорстокість білих, тож у краю, який славився теплими стосунками між рабами та їхніми господарями, наростала підозра й ненависть.

Діяльність бюро підтримували військові, і уряд видав чимало суперечливих наказів, якими мали керуватися переможені. За гра-ти можна було легко потрапити навіть за неповагу до чиновників бюро. Військові розпорядження стосувалися шкіл, дотримання чистоти, того, які гудзики мають бути на костюмах, продажу товарів — майже всього. Вілкерсон із Гілтоном мали владу втручати-ся в будь-які справи Скарлетт і ставити власні ціни на те, що вона продавала чи обмінювала.

На щастя, Скарлетт майже не стикалася із цими двома, адже Вілл переконав її лишити торгівлю йому, а самій займатися плантацією. Маючи спокійний характер, він спромігся залагодити кілька таких ускладнень і ні про що їй не розповідав. За потреби Вілл цілком міг порозумітись і з саквояжниками, і з янкі. Але тепер постала біда, з якою він впоратися не міг. Додатковий податок і за-гроза втратити Тару — то була справа, про яку Скарлетт мусила дізнатися, і негайно.

Вона дивилася на нього палкими очима.

— Хай будуть прокляті ці янкі! — вигукнула Скарлетт. — Хіба мало того, що вони нас перемогли й зробили жебраками, так тепер ще й цих поганців на нас напускають!

Війна скінчилася, проголосили мир, але янки досі могли її пограбувати, довести до голоду, вигнати з дому. Якою ж вона була дурепою, коли сподівалася цими виснажливими місяцями, що якщо дожити до весни, то все налагодиться. Принесена Віллом страшна новина стала останньою краплею після цілого року важкої праці з надією на майбутнє — марною надією.

— Ох, Вілле, а я думала, що як війна скінчилася, то й усі наші біди теж!

— Ні, мем. — Вілл підняв до неї свої простацьке квадратне обличчя, подивився пильно. — Наші біди тільки почалися.

— Скільки додаткового податку від нас хочуть?

— Три сотні доларів.

Скарлетт на мить аж заніміла. Триста доларів! Це однаково що три мільйони.

— Що ж, — важко вимовила вона, — що ж... Доведеться якось дістати триста доларів.

— Так, мем, і ще веселку, і Місяць чи, може, два.

— Але ж Вілле! Вони не можуть продати Тару!

Його лагідні бліді очі засвітилися такою ненавистю й гіркотою, яких вона від нього не чекала.

— Не можуть, га? Можуть і продадуть, і то радо! Міс Скарлетт, наш край у пекло котиться, ви вже пробачте. Ці саквояжники й прихвосні можуть голосувати, а більшість із нас, демократів, — ні. Жоден демократ у цьому штаті не може голосувати, як 1965 року мав понад дві тисячі доларів, записаних у податкових книгах. Тобто це і про вашого тата, і про містера Тарлтона, і про Макреїв, і про Фонтейнів. Не можуть голосувати ті, хто воював і був полковником чи вище, а я, міс Скарлетт, б'юся об заклад, що в цьому штаті полковників більше, ніж у будь-якому іншому штаті Конфедерації. І ті, хто був у Конфедерації на урядовій службі, голосувати не можуть — від нотаріусів до суддів, а їх же ж у нас повно. Тобто янки нас добряче підставили з присягою на вірність: жоден з тих, хто до війни хоч щось значив, голосувати не може. Жоден з розумних, чи шляхетних, чи заможних людей.

Ха! Я міг би голосувати, якби тільки прийняв цю їхню клятву присягу. Грошей у мене 1965 року не було, і полковником я точно

не був — узагалі був ніким. Та я їм не присягну — і дивитися в той бік не буду! Якби янки повелися гідно, я прийняв би ту присягу, але тепер не стану. Хай уже буду знову в Союзі штатів, але яка тут реконструкція. Я їм не присягну, навіть якщо ніколи більше не голосуватиму... А такі покидьки, як той Гілтон, голосувати можуть, і негідники типу Джонаса Вілкерсона, і білі голодранці, як ті Слеттері, і нікчеми на кшталт Макінтошів — усі голосувати можуть. І вони тепер усім керують. Захочуть десяток разів вам додатковий податок приписати — припишуть. І негр тепер може білого вбити, і його за це не повісять, чи от... — він зніяковіло замовк, і вони обоє згадали, що сталося із самотньою білою жінкою на відлюдній фермі біля Лавджоя. — Ті негри що завгодно можуть з нами робити, і Бюро звільненців та військові їх підтримають, а ми і права голосу не маємо, і зробити нічого не можемо.

— Голосування! — вигукнула Скарлетт. — Голосування! Та до чого воно тут, Вілле? Ми ж про податки говоримо... Вілле, усі знають, що Тара — гідна плантація. Можемо закласти її, щоб мати гроші на податки, якщо вже доведеться.

— Міс Скарлетт, у вас же є голова на плечах, а іноді як скажете, то наче й нема. Хіба в когось вистачить грошей позичити вам під заклад? У когось, окрім саквояжників, які й хочуть Тару у вас відібрати? У всіх земля є, а грошей немає. І не можна так землю віддавати.

— У мене ще діамантові сережки від того янки лишилися. Можна їх продати.

— Міс Скарлетт, хіба в когось є гроші на сережки? Людям м'яса нема на що купити, не те що на цяцьки витратитися. Якщо у вас є десять доларів золотом, присягтися можу, що в інших і того немає.

Вони знову замовкли, і в Скарлетт виникло враження, наче вона б'ється головою об кам'яну стіну. Скільки ж цього року перед нею постало таких кам'яних стін!

— То що будемо робити, міс Скарлетт?

— Не знаю, — похмуро й байдуже відповіла вона.

Цих стін було забагато, і Скарлетт раптом відчула таку втому, наче й кістки розболілися. Чому вона мусить працювати, боротися,

надриватися? Після кожної боротьби на неї однаково глузливо шкіряться поразка.

— Не знаю, — повторила вона. — Але татові не кажи. Не треба йому тривожитися.

— Не скажу.

— Ти комусь іще взагалі розповідав?

— Ні, одразу до вас прийшов.

«Так, — подумала вона, — погані новини всі одразу несуть мені». Як же вона від цього втомилася.

— Де містер Вілкс? Може, він щось порадить?

Вілкс подивився на неї тим самим лагідним поглядом, і вона відчула, що він про все здогадався того дня, коли Ешлі повернувся додому.

— Він у садку, огорожу вистругує. Чув його сокиру, як коня загав. Але грошей у нього не більше, ніж у нас.

— Я ж можу з ним це обговорити, хіба ні? — відрубала Скарлетт, підводячись і відкидаючи шматок ковдри з ніг.

Вілкс не образився й далі стояв біля вогню, розтираючи руки.

— Шаль не забудьте, міс Скарлетт. Надворі вогко.

Та вона пішла без шалі — по неї треба було б підійматися нагору, а потреба поділитися з Ешлі своїми клопотами була надто нагальна.

Пощастить, якщо зможе застати його самого! Після його повернення їй так і не випало нагоди поговорити з ним наодинці. Завжди поруч був хтось із рідних, завжди Мелані раз по раз торкалася його рукава, щоб переконатися, що він і справді тут. Цей щасливий власницький жест будив у Скарлетт всю ревниву ворожість, яку приспали місяці, коли вона думала, що Ешлі, напевно, загинув. Тепер жінка заповзялася поговорити з ним наодинці. Цього разу ніхто їй не завадить.

Скарлетт ішла до нього через сад попід голими гілками дерев, і від вогкої трави її ноги змокли. Чути було, як дзвенить сокира, якою він розколював колоди, притягнуті з болота. Заміна огорож, бездумно спалених янкі, була роботою тривалою та нелегкою. Скарлетт виснажено подумала, що нині все було тривалою та нелегкою роботою, і як-бо це її втомлювало, і злило, і нудило. Якби ж

Ешлі був чоловіком їй, а не Мелані, — як добре було б підійти до нього, схилити голову на плече, поплакати, перекласти на нього всі клопоти, щоб це він усе владнав.

Скарлетт обійшла маленький гайок із гранатових дерев, які тремтіли голим гіллям під холодним вітром, і побачила його. Ешлі стояв, спершись на сокиру, і витирав тильною стороною долоні піт із чола. На ньому були старі домоткані штани й одна з Джеральдових сорочок, які той у кращі часи вбирав тільки на засідання суду чи на барбекю, — плісована сорочка, закоротка для нинішнього власника. Куртку він повісив на дерево, бо ж від роботи було спекотно, і, коли Скарлетт підійшла до нього, саме відпочивав.

Дивлячись на Ешлі в цьому лахмітті, із сокирою в руці, вона відчувала хвилю любові до нього й злості на долю. Нестерпно було бачити бездоганного, витонченого Ешлі в такому ганчір'ї і за тяжкою роботою. Ці руки не призначалися для фізичної праці, цьому тілу личили тільки тонке полотно й хороше сукно. Бог призначив йому жити у великому маєтку, вести бесіди з приємними людьми, грати на піаніно й писати такі красиві й такі незрозумілі вірші.

Скарлетт могла стерпіти, що її власний син носить фартушки з мішковини, а дівчата — вицвілий ситець, могла змиритися з тим, що Вілл працює тяжче за польового раба, але ж не Ешлі. Він був надто витончений для всього цього, надто дорогий її серцю. Вона краще сама розколювала б ці колоди, ніж страждати від того, що це мусить робити він.

— Кажуть, Ейб Лінкольн теж починав обтесування огорож, — мовив Ешлі, коли вона підійшла. — Подумати тільки, яких висот я можу сягнути!

Скарлетт спохмурніла. Він завжди жартував з їхніх бід. Для неї це все було страшенно серйозно, і такі дотепи іноді навіть дратували її.

Скарлетт прямо розповіла йому про принесену Віллом новину, коротко, двома словами, з полегшенням уже від того, що може поділитися. Авжеж, він щось запропонує. Ешлі мовчав, але, побачивши, що вона тремтить, узяв куртку й накинув їй на плечі.

— Ну що, — мовила нарешті Скарлетт, — думаєш, нам треба десь роздобути ці гроші?